



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

## Universitätsbibliothek Paderborn

**In Epistolam Ad Hebraeos, Ioannis Oecolampadij,  
explanationes, ut ex ore pr[a]elegantis except[a]e, per  
quosdam ex auditoribus digest[a]e sunt**

**Ökolampadius, Johannes**

**Argentorati, 1534**

**VD16 B 5199**

Capvt III.

**urn:nbn:de:hbz:466:1-36048**

Voluit ten  
tari ut ten  
tatos suble  
uaret.

Misericordem, pontificem nostrum Christū dixerat, hoc nunc ratione ista confirmat. Misericors & συμπαθής natura magis est, qui miseriae & pericula, eaque omnis generis expertus est, quam qui non: isti enim fere duriores sunt, & nullo affectu misericordiae ducuntur erga eos, quos calamitatibus & malis premi conspiciunt. Atqui talis noster hic non est, qui per omnia tentari uoluit, & periculum infirmitatū nostrarū subire, quo melius tentatis nobis, & malis hinc inde misere iactatis subsidio esse possit. Eandem sententiam sub finem, 4. capitis iterum repetere non dubitauit, nimirum ut altius, tanquam praesens consolamen mentibus adflictorum infigeret. Quo autem magis eum nostris malis affici persuasi sumus, eo magis fides nostra in illum augetur & robur suum acquirit. Certe Euangelicae & Apostolicae literae huc nullibi non uocant, hinc ut affectum hunc Christi ergo nos exprimerent ineffabilem, tam crebro utuntur uerbo *σπλαγχνίζομαι*, quod significat uehementissimo & imo misericordiae affectu tangi. Tantum de hoc capite,

C A P V T III,

Vnde fratres sancti, uocationis caelestis participes, considerate Apostolum & pontificem confessionis nostrae

strae



stræ Christū Iesum, quod fidelis sit  
ei, qui ipsum constituit quēadmodū  
& Moses in tota domo ipsius.

Quia superius Christū fratrem nostrū proba-  
uit, cū dixit: Narrabo nomē tuū fratribus meis  
&c. noluit hic dicere, fratres mei, sed facti & uo-  
cationis cœlestis participes, ut illos non ad se,  
sed Christū seruatorē respicere faciat: Et indu-  
bie ideo tā magnificis eos cōpellat titulis, ut dig-  
nationis Dei, salutisq; in Christo acquisite, me-  
moriā illis refricet. Quasi diceret, uos qui fra-  
tres Christi estis, facti, id est factificati & purgati  
illius sāguine, cœlestis uocationis participes id  
est uocati ad cœlestē societate, perpēdite quēso  
quāra hęc uestra sit dignitas, quam in Christo  
accepistis, in hunc mētis oculū infigite, & nimi-  
rū nō erit periculum uos uel perfluituros, uel in  
uerbo crucis offēdiculū passuros, nedū quēq;  
huic prēluros.

Apostolū siue legatū uocat Christū, & bene  
quidē. Nā ipse se missū dicit ad oues, quę perie-  
runt domus Israël, & apud Ioannē admodum  
multus est in missione sua Iudeis incredulis in-  
culcanda, Pontificem uero, eo quōd uerus inter-  
cessor siue mediator sit Dei & hominum, ho-  
mo Iesus Christus, ut est. 1. Timothe. 2. Verum  
qualis pontifex sit, latius infra capite. 5. parebit.

Addit autem confessionis, uerum ea non est

Christus  
apostolus  
dicitur.

Pontifex  
dicitur.



ANNOT. IN EPIST. D. PAULI AD

uulgaris illa & papistica, sed professio fidei & religionis nostræ, nempe quod Christiani, sancti, & ad societatem cœlestem uocati. Sed unde hoc scis? quis tibi annūciauit? Apostolus & pōtifex noster Christus, hoc enim mediatore & doctore omnia ista obtinemus. Merito itaq; cōsideremus quis & quantus sit, à quo tanta accipimus, ne unquam in oculis nostris eius nobis uilescat autoritas.

Christia  
nus quid.

Notabis hic obiter quid Christianus sit, est frater Christi, sanctus, & uocationis cœlestis socius. Admoneamur ergo nomine ipso ut simus quod audimus, & Seruatori Christo qui sanguine suo nos sibi comparauit, digne uiuamus.

Christus  
Mose præ  
stantior

Quod fidelis sit ei, qui ¶ Quemadmodū prioribus capitibus, Christum filium Dei & præcellentiorē angelis esse probauit, ita hoc & sequenti, eundem Mose præfert, ut sic colligat Christum quā religiosissime audiēdum esse, hoc qui nō faciat, grauitèr sit puniendus, adeoq; ē populo Dei exterminandus. Tacite autē, sicut & supra monuimus ab initio, alludit ad prophetiā Deuterio-18. & Acto:7, ubi legimus: Prophetam suscitant uobis Deus uester è fratribus uestris, similem mei, illum audietis &c. Considerare autem Hebræos uult præcellentiam Christi, quā præ Mose habet, quos inter se collaturus dicere uult. Fateor & lubens quidem, quod Moses fidelis fuit, & certissimus uates in domo seu ecclesia Dei



fia Dei, & huius imperium cōtempfisset, dignas luere pœnas debuit, sed & Christus noster fidelis est illi qui se constituit, quiq; se audiendū ut dilectum filium cœlitus, iussit, hunc qui contemner, quomodo ultionem Dei mortemq; præsentissimam effugiet? Certe si de fide Mose non dubitatis, multo minus de fide Christi dubitare potestis, ut qui infinitis partibus hunc excedit, & fallere ne potest quidem, tantū abest ut uelit. Nihil ille uobis contulit, quod in Christo non plenius accipiatis, si fide suscipere hunc libear.

Nunc per antitheses Mosen & Christum cōparat, multis tamen nominibus Christum, ut par fuit, præferens, dicit.

Tanto namquæ maiore gloria q̄ Moses hic dignus est habitus, quanto maiorem habet honorem, is qui construxit domum, quàm ipsa domus. Omnis enim domus construatur ab aliquo. Porro qui condidit omnia, Deus est.

Sensus est, Non abhorretis à Mose, sed illi tanq̄ uiro Dei per omnia creditis, multo minus à Christo licet crucifixo, abhorrere uos cōuenit.

Moses



ANNOT. IN EPIST. D. PAULI AD

Moses quidem gloriā habet, sed qualē creatura  
 Christus uero ut creator. Moses in populo uer-  
 fatus est, sed tanquam portio seu pars domus,  
 hoc est populi Christus uero ut architectus &  
 cōstructor domus & familiæ Dei, habeat ergo  
 ampliōrē hac gloriā sicut & p̄cellētiōrē dignita-  
 tem, oportet. Porro in hoc quod dicit gloriā,  
 uidetur alludere ad id quod legimus. Exod. 34.  
 de uultu Mose resplendescēte, de quo etiam. 2.  
 Corinth. 3. Quod si administratio mortis in li-  
 teris, deformata in faxis fuit in gloria &c. Valde  
 sane gloriosus fuerat Moses, nā ore ad os Deo  
 loquutus est, quæ dignitas & gloria nullis ex  
 prophetis item contigit. At lōge gloriosior hoc  
 Christus est, qui in monte Tabor aliquo modo  
 splendorem propriū discipulis reuelauit. Mat.  
 17. Splendor uultus Mose, nihil aliud fuit quā  
 umbra ueritatis, quæ ueritas in Christo est, un-  
 de & longe ampliōr in eo splendor & gloria  
 quā in Mose apparet. Non igitur est q̄d quis  
 quā humiliter sentire debeat de illo, quā  
 superior sit Mose & omnibus hominibus, quā  
 to superior est architectus domo à se cōstru-  
 cta. Argumētum autem est a maiore dignitate.  
 Porro qui cōdidit om̄ia ] Significationē hoc  
 dictum habet, Christum esse Deum. Conditorē  
 namq; domus Dei eum hic predicat, Sensim au-  
 tem ad hoc peruenit ut Deū dicat, forte animos  
 illorum ita premolliturus, ne offēsi in hoc sta-  
 tim resiliērent

Quæ glo-  
 ria Mose,  
 & quæ  
 Christi

Christus  
 Deus



tim resilirent, & fidem in Christum auersarētur.

Et Moses quidem fidelis fuit in tota domo illius, ueluti minister, in testimoniū eorū quę post dicenda erāt. At Christus tāc̄q; filius admini-  
strauit domum ipsius, cuius domus sumus nos, si fiduciam & gloriatio-  
nem spei ad finem usq; firmam tenuerimus.

Alia antithesis est Mose & Christo, quā tamē similiter Christum denuō Mose longe præfert. Verum est, inquit, Moses fidelis admodū fuit in domo Dei, sed tantum ut minister, Christus uero fidelis, nō ut minister, sed ut filius, quantū iam inter ministrum seu seruum & filiū distat, tantum inter Mosen & Christū. Poterat Moses ut seruus ē domo eñci, sed Christus non itē, manet enim filius in domo in æternum. Ioan. 8.

In testimoniū eorū ¶ Hic indicat, quæcūq; per Mosen facta sūt, umbram futurorum gessisse, nempe ueritatis, quæ subsecuta est in Christo Iesu Dño nostro. Vnde Ioan. 1. Lex per Mosen data est, at gratia & ueritas per Iesum Christum. Sic tabernaculum, propitiatorium, sacrificia, altare, sanctum sanctorum, future ueritatis deli

Vmbra fu-  
tutorū ut  
Mose.

tis deli



Domus dei,  
nos.

tis deliniationem quandam gesserunt & typū  
Cuius domus nos ] Explicat ipse de qua do  
mo loquatur, Nos inquit, domus de qua dixi  
mus sumus, si quidem uere credimus, inhabitat  
enim nos Deus per gratiam suam. Porrò usita  
tissimū est in scripturis, credentes dici templum  
Dei, domū Dei, habitaculum spiritus sancti ut  
patet. 1. Corin. 3. 6. 2. Corint. 6. & alibi. Cæterū  
ne quis uane gloriē de hac domo, admonet cō  
stantiæ & perseverantiæ. Nam, ut Saluator in  
quit, qui perseverauerit usq; in finem, hic saluus  
erit. Nō satis est bene incepisse, oportet etiā in eo  
quod bene ceperis perseveranter pergere, si mō  
do premium expectare uelis. *παρουσια* liberta  
tem seu fiducia loquendi significat: ostendit au  
tem libere, palam & intrepide ueritatem esse cō  
fitendā. Nā ille inquit: Qui me confitebitur cor  
ram hac generatione adultera &c.

Perseueran  
dū ad finē

Quapropter sicut dicit spiritus il  
le sanctus: Hodie si uocem eius au  
dieritis, ne obduretis corda uestra  
sicut in exacerbatione in die tentati  
onis in deserto, ubi tentauerunt me  
patres uestri, probauerunt me & ui  
derunt opera mea quadraginta an  
nis, Quapropter infensus erā gene  
rationi



rationi illi & dicebā. Semper errant corde, ipsi uero non cognouerūt uias meas, sicut iuravi in ira mea, si ingressuri sunt in requiem meam.

Omnia uerba ad scopum præcipuum referenda sunt ei, qui autorem probe intelligere uellet, is autem est, Christum esse audiendum. Reuoca hic in memoriam initium secundi capitis. Propterea oportet nos uehementius attendere ijs quæ dicta sunt nobis, ne quando perfluamus, nunc in eodē argumento pergit, periculū summū non audituris exponens, idq̄ sub exemplo patrum. Testimonium hoc citat ex Psalmo 94. *Uō* hic nihil inferre uidetur, sed cōnectit tantū. Significāter autē hic posuit, spiritus s: & nō David, cuius uerba sunt, nimirū ne putēt hominis esse cōmentū, cui⁹ uerba cōtēpsisse nō nuncq̄ impune est, sed x̄bū Dei, atq̄ adeo spiritus s: qd cōtemnere, nunquā inultum permiserit Deus.

Hodie si uocē ei⁹. Verba hæc ponūt in psal. aliquāto diuersus, quā hic citant, explicātur autē ab Apo: quā pulcherrime. & tantū non ob oculos ponit, quantū malū sit incredulitas, qd exacerbatio, qd tēratio & prauū cor, ob quæ a terra pmissa & requie excludimur. Ei⁹. i. Dei, sic & Christū Deū intelligēs. Ne obduretis, id est ne sitis increduli et imp̄suabiles deo quēadmodū patres.

Scopus ep̄i  
solæ.

Duplex  
auditus  
uerbi.

patres



ANNOT. IN EPIST. D. PAULI AD

patres in deserto, maxime cum nos augustior  
Euangelij uox huc inuiter, quod si audire noli-  
tis, ne dubiteris dominum non audientes puniē-  
dos & quidem grauissime.

Decies po-  
pulus deser-  
uit & rebella-  
uit.

Sicut in exacerbatione ¶ Locus tentationis,  
hic exacerbatio dicitur. Numeri. 14. historiam  
habet, & quod Deus ipse conqueritur se decies  
à rebellī populo tentatū, quod & in libris Mose  
reperire est, tamē non dubium est quod pluri-  
bus modis eum tentarint. Nam incredulitas  
fructus suos perpetuo occultare non potest. In  
signiores autem decem audimus.

Probauerunt & uiderunt ¶ Hoc dicit. Quam-  
uis uarijs modis omnipotentiam meā illis cog-  
nitam reddidi, beneficijs & pœnis affecti, tamen  
ita obstinati usq; fuerunt, ut à cordis induratio-  
ne desistere ne cogitarent quidem. Hebræi ad se-  
quentia connectunt,

Quadragesima annis: ¶ Apostolus uero ad  
præcedentia, uulgatam æditionem secutus.

Quapropter infensus fui. ¶ Vult dicere, Ig-  
nouī eis, meāq; longanimitate errores illorum  
licet grauissimos pertuli, putans fore ut tandem  
in se reuersi in uia redirent, sed illi usq; errarunt  
corde, neq; uias meas cognoscere uoluerunt,  
imò patientia & longanimitate mea abutentes  
pertinacius in peccatis suis progressi sunt,

Vnde iuravi in ira mea, ¶ Profecto nuncq; in-  
gressuri sunt in requiem meam. Si abruptum  
est iura



est iuramentum, quasi diceret hoc uel hoc eueni  
at mihi, si ingressuri sunt in requiem meam.

In ira ] Deus propter imbecillitatem captus no  
stri, sumit sibi affectus humanos, quo indicat  
illos magna ira dignos fuisse, ob stupendam  
istam cordis duriciem. Quod autem grauissi  
me peccarint ex pœna inflictâ colligitur. Nam  
duobus, Iosue & Caleb exceptis, omnis multi  
tudo, quæ egressa fuerat ex Aegypto prostrati  
sunt in deserto & à terra promissionis prohibiti  
posteror tamen eorum introduxit. Tam graue  
peccatum est, uocem Dei nolle audire, neq; fide  
imbibere. Verum audiamus Apostolũ ipsum,  
Nam singula diligentissime explicat, in quo ob  
seruemus & nos modũ explicandi scripturas.

Videte fratres, ne quãdo sit in ul  
lo uestrũ cor prauum, obnoxium in  
credulitati, ut desciscat à Deo uiuen  
te : Sed exhortemini uosmetipsos  
quotidie, quoad appellatur dies ho  
diernus, ne quis ex uobis induretur  
seductione peccati.

Quæ in hoc & sequenti capite sequuntur, ferè  
omnia ad prophetici dicti explanationem dicta  
sunt. Complectitur autẽ ueluti cõpendio sum  
mã prædictorũ admonitione hac, ut uidelicet

G

DN Si ab  
rupti iura/  
mēti nota.



ANNOT. IN EPIST. D. PAULI AD

ante omnia caueamus ab incredulitate, tanquā  
 præsentissimo exitio nostro. βλέπετε, Videte,  
 circumspecti estote, nā summum hic periculū  
 incumbit negligentioribus. Cor prauū incre-  
 dulitatis, id est, cor incredulū, uel ipsa cordis in-  
 credulitas, quæ plane cor reddit impium & pra-  
 uum. Vbi cor, arbor ipsa, malum fuerit, qui bō-  
 ni fructus prouenire possunt. Moneo ergo tan-  
 quā frater fratrem circumspecti sitis, ne uos pe-  
 ftis hæc subito opprimat. Vt desciscat à Deo  
 Vide quis sit fructus incredulitatis, auelli & defi-  
 cere à Deo uiuente, fonte & autore uitæ. Quia  
 uero incredulitas, apostasiā hāc à Deo inducit,  
 in quo uiuimus, mouemur & sumus, consecra-  
 neum est, infideles omnes mortuos & uitæ di-  
 uinæ priuatos esse. Nam extra Deum, ut nō est  
 salus, ita etiam neq; uita.

Sed exhortemini *παρακαλεῖσθε*, inter alia sig-  
 nificata, excitare, extimulare seu instigare signifi-  
 cat, sicut boues excitantur stimulis. Hinc *παρακα-  
 λητος*, excitator, extimulator & instigator di-  
 citur, incitat enim & inflāmat hominem ad bo-  
 na opera perficienda; non tamen nego etiam ad  
 uocatum & consolatorē dici. Quidā *ἐαυτοῦς*  
 hic exponunt, uos inuicem, malo legere, exhor-  
 temini nosmetipsos, ut dicat. Cauete ab incre-  
 dulitate, & date omnem operam ut sit in uobis  
 uera fides, idq; non per unum atq; alterū tantū  
 diem, sed quo ad appellatur dies hodiernus.

Tanto

*παρακα-  
 λητος  
 κλητος  
 quid.*



Tanto autē tempore nobis est, hodiæ siue dies hodiernus, quanto tempore Deus nobis loquitur, ad pœnitentiã inuitat & corda nôstra pulsatur: Audite igitur & aperite illi, quo ultionem illius effugiatis. Sunt qui dies omnes sæculi huius uel tempus Euangelij, per, hodie, intelligunt, uerum cum illis non contendero. Viderur tamen prior sensus simplicior. Quod si dicas, quomodo ego præcauebo, ne in me sit cor incredulū? Incites te ipsum ad fidem, atq; adeo stimulos excitantis te spiritus, ut uocem Dei, agnosce & amplectere. Vult enim Deus nos cooperarios ad salutem nostram perficiendam assumere. Et profecto, quando & nobis hæc sunt scripta, tempus est ut somnolentiam istam excutiamus, animumq; à torpore uindicemus, atq; à puluere terrenarū rerum eleuatos, superna queramus. Neq; enim tuto longanimitatē Dei usq; contempserimus hac nostra ingratitude perrecturi.

Seductione peccati | Idest seductorio peccato. uel fallaci. & est Hebraismus, quemadmodum illud: spiritus sanctificationis, idest sanctificans spiritus &c. Seductorium autē seu fallax peccatum ideo dicitur, quod imponat hominibus, dum sibi falso impunitatem promittunt, si biq; persuadent Deum sua peccata uel ignorare uel non curare. Verū aliter longe spiritus sanctus docet, nempe illum unicuiq; secundū opera sua redditurum, & hoc filios Dei in timore & tre-

Peccatum  
seductoris  
quare.



ANNOT. IN EPIST. D. PAULI AD

more retinet, ne carni suæ ex peccatis conflatae fræna nimium laxent. Sic Adā in paradiso, ubi dubitasset de eo, quod Deus dixerat, morte ipsum moriturum, si de fructu prohibito comedisset, seductus est atq; peccauit. Pergit iam in admonitione & dicit.

Christi participes facti sumus, si sane initium substantiæ usq; ad finem firmum tenuerimus.

In hunc modum uult ut singuli sese exhortentur & extimulēt, qđ facti sint Christi participes. Soletur nos maxime, quod, Christus frater noster, patri nos reconciliauit, regnum cœlorum aperuit, & omnium bonorum participes nos fecit. Horum tamen tum demum capaces erimus, si fide solida perstiterimus ad finem. Resurrexit Christus & resurgemus & nos, Si enim caput resurrexit, cur non etiam membra resurgent, & si sponsus, profecto etiam sponsa. Tam enim abest ut caput sit absq; membris, quam abest, ut quis sit sponsus absq; sponsa, ut quæ una caro cū illo est. Cæterum quia Christi participes illos dixit, ne ignaui hinc fierent, comòdum subdit: Si quidem initium substantiæ, id est, fidem semper subsistentis ac beatę uitæ, ad finem usq; firmum tenuerimus. Fides certe semē illud est, quod copiosissimum fructū affert, & dat, ut imperterriti à malis sæculi



his seculi, ualeamus subsistere, & firmam tenere confessionem.

In hoc quod dicitur: Hodie si uocē eius audieritis, ne obduretis corda uestra, sicut in exacerbatiōe. Nā quidam cum audissent, exacerbaerunt, at non omnes qui profecti fuerant ex Ægipto per Mosen.

Exponit hic dictū Psaltis, innuens quod minæ istæ ad impios & incredulos proprie pertinent. ἐν τῷ λέγεισθαι. Græci prepositiones infinitiuis præponunt, sicut nos gerundijs. Idem autē uidetur, ac si dixisset, secundū hoc quod dicitur. Hodie &c.

At non omnes ] Quasi diceret, hoc iuramētū Dei. Si introibunt in requiem meam, nō ad omnes pertinet, sed ad quosdam tantum. Repetis autem eandem sententiā, quamuis alijs uerbis.

Quibus autem infensus fuit quadraginta annis? Nōne ijs qui peccauerant? quorum membra conciderunt in deserto? Quibus autem iurauit, non ingressuros in requiem suā,



ANNOT. IN EPIST. D. PAULI AD.  
nisi ihs, qui non obedierant? Et uide-  
mus, quod non potuerint ingredi  
propter incredulitatem.

Quorum membra ¶ Quemadmodum in ma-  
gnis cladibus & bellis membra & corpora pas-  
sim dispersa conspiciuntur, ita incredulorum il-  
lorum corpora in deserto disiecta fuerant. Tria  
autem de incredulis istis dixit, primum quòd ex-  
acerbauerunt Deū, deinde quòd infensos in des-  
erto occidit, postremo, quòd eis ingressum in  
requiem negauit. Ista omnia manent etiam nū-  
Christum non audiētes. Ceterum quæ nunc se-  
quuntur pulchre interpretationem prædictorū  
faciunt.

#### CAPVT IIII.

Metuamus igitur, ne quando de-  
relicta promissione introeundi in re-  
quiem eius, uideatur aliquis ex uo-  
bis fuisse frustratus.

ὁ περιπέσει: Damnū pati, aut deficere signi-  
ficat, etiam postremum esse, quod hoc loco ad-  
modum quadrare uidetur. Et quia nihil accipi-  
unt in distributionibus, qui postremi sunt, cau-  
eamus nos ne tardius ueniamus, & pœnitentia  
nimium sera ducamur. Alludit autem ad uirgi-  
nes fatuas